

במ א טור שריע אריח
 סימן שז סעף 1:
 ל ב ג מיי פכ"ט מהלטי
 שנת הלכה ג סגמ שס
 טוש"ע אריח סימן שז סעף
 ח ט:
 לא ד מיי שס הלכה ה סגמ
 שס טור שריע אריח
 סימן שז סעף 2:
 לב ה מיי פכ"ט מהלטי שנת
 הלכה ה סגמ עשין טט
 טור שריע אריח סימן שז סעף
 סעף 3:
 לג ו מיי שס הלכה ו ופ"ב
 מהלכות תפלה הלכה יב
 סגמ שס טוש"ע אריח סי
 רלד סעף 4:
 לד ז מיי פכ"ט מהלטי שנת
 הלכה סגמ שס טוש"ע
 אריח סימן שז סעף 5:

הגהות הב"ח

(א) גמ' קן וקן
 פועלים השבתי על שדה:
 (ב) תוס' ד"ה וזין וזי
 כדלמריין פק קמא דמגילה
 שלשת אלפים בי בני
 היה בו וכלל אחד וא'
 מהלכות הלכות מעלות
 עשין: (ג) ד"ה אלז וזי
 וזי מלי אלה שאלו ההשגה
 באמירה הי"מ:

לעזי רש"י

אשטרייא
 [אשטרייא] - קש.

מוסף תוספות

א. טפי, והנכנס לתוך
 שדהו, [שאין בה פירות,
 שריא צריכה לניד
 לעבוד, וכו' נראה ש.
 רמב"ם] לפקח על צריכה
 הוא נכנס, וכן המטייל על
 פתח המדינה, ניכר. מוס'
 הא"ש, ב. מאי פריך
 למילתי דשמואל. מוס'
 הא"ש, ג. בלומר, מוס'
 הא"ש, ד. למחר, מוס'
 הא"ש, ה. לשמור פירות.
 מוס' הא"ש, ו. משום
 עוקר דבר מגידולו.
 רע"ב, ד. והיה ליה
 חורש. רע"ב, ה.

ואין מחשיבין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות. השתא
 משמע דוקא על התחום אבל בתוך התחום מחשיבין לשכור
 פועלי ולהביא פירו' וקשה לרבי דבסוף פ' בכל מערבין (עירובין דל"ח):
 תניא לא יהלך אדם לתוך שדהו לידע מה צריכה כיוצא בו לא יטייל
 אדם על פתח מדינה כדי שיכנס
 למרחק מיד ואומר רבי דהתם מינכרל
 מילתא^א דאינו מטייל אלא ליכנס
 למרחק מיד אחר השבת שעל פתח
 המדינה רגילים להיות מרחללות
 כדלמרי' בפ"ק (דמגילה (דף טו): (ב) ה'
 מאות מעלות עשין חוץ לתומה אבל
 הכא אין הוכחה כ"כ בתוך התחום
 המחשיך לשכור פועלים ולהביא
 פירות וכי האי גוונא משני התם. מ"ר:
אבל מחשיך הוא לשמור ומביא
 פירות בידו. מתוך פירוש
 הקונטרס משמע לשמור חוץ לתחום
 וכן משמע פשט המשנה וקשה לרבי
 מהא דלמר שמואל בגמ' מותר לאדם
 לומר לחצירו לכתוב פלוני אני הולך
 למחר ופריך תנן אין מחשיבין על
 התחום לשכור פועלים כו' והשתא^ב
 מילתא כותמיה דשמואל מדקמני
 צסיפא כלל אמר אלא שאלו ש' שאני
 זכאי בצמירתו יכול אני להחשיך
 עליו וקא מפרש בגמ' דמה שמוטר
 לומר מותר להחשיך וא"כ מדשריין
 להחשיך לשמור חוץ לתחום אלמא
 שרי למימר חוץ לתחום אני הולך

ושל מה נזכר. כגון שכבר היו לנודך אלא שעברו כגון כך וכך הולאתי
 צננין זה: **השבוטו שעברו**. לקמן מוקי לה דלא עברו לגמרי שעדיין
 שכן הפועלים עליו שלא נתנו להן ושל מה צדק שעברו לגמרי ואין
 שכן פועלים עליו: **כך וכך הולאתי**. אלמא עברו מותרין: **תקשי לך היא**
גופא. צרימתא קמיימתא רישא קמני
 שעברו אסורין וסיפא קמני של מה
 צדק מותרין דהיינו עברו: **אלף**. אילן
 גדול הוא ובעל ענפים הרבה ושלשה
 מיני אוכל יש צפירומי וציונות
 קפריסין ולולבין: **שאם יש צורגנין**.
 מע' אמה לע' אמה הולך אפי' בשבת
 שהכל חסוד כעיר אחת וכל העיר כד'
 אמות כדלמריין צעירובין (דף כה).
 ויזון דהוא דבר שיש לו הימח על ידי
 תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו
 צמקוס שאין שם ההיתר: **המחזיבס**.
 שא"ל לקללן בשבת ע"י שום תקנה:
קש. וצבות השבולים אשטרלי"א:
בצינא סריא. שאפי' יש מחיצות
 אינו מציא משום דמוקפה הוא: **על**
עסקי כלה ומס אין. דחפזי שמים
 הן אבל על עסקי אחר אפי' דומיא
 דכלה לא: **בשלמא אחר דומיא דכלה**
משכחת לה. דאסור להחשיך כגון
 לתוך מן המחזיב: **למיגו לה אסא**.
 דענדו לה גנא דאסא לכלתא: **אלא**
עסקי מס מאי היא. הבאה דארון
 ותכריכין ואמאי לאחר לא לימא הואיל
 ואס יש שם מחיצות מציא: **למיגו**
לוי גלימא. לתקן לו תכריכין דאין
 הימח לדבר היום כלל: **ואע"ג דלא**
צנדיל. אסיפא דמתני' מתמה דקמני
 ומציא פירות צנדי לקוללן מן המחזיב
 בלא הצדלה: **זין גמיוס שנו**. דליכא
 כוס בשדה: **המצדיל זין קודש לחול**.
 להיכר צעלמא ללוות את המלך:
ועצדין צורכין. ואחר כך אנו מצרכין
 על הכוס צרכה גמורה דהצדלה וכו"ש
 דאי צדיל צתפלה מותר לעשות
 צרכי וחזר ומצדיל על הכוס: **ומסלטינן**
פולס: מוטצין עניס: **אחי"א**. קאי וממו
 כללל: **אי גימא ארישא**. דקמני ת"ק
 לאיסורא וקמאי אלא שאלו לשויה זה
 כללל א"כ כללל לאיסורא ה"ל למימר
 צהדיא כל שאינו זכאי בצמירה כגון
 אלו שאינו רשאי לומר לחצירו שכן
 לי פועלים או הצא לי פירות למוצאי
 שבת אינו רשאי להחשיך מיעדי ליה:
 אלא

ושל מה בכך מותר לחושבן ורמינהו חושבין
 חשבונות שאינן צריכין ואין מחשיבין חשבונות
 שצריכין בשבת כיצד אומר אדם לחבירו כך
 וכך פועלים (ה) הוצאתי על שדה זו כך וכך
 דינרין הוצאתי על דירה זו אבל לא יאמר
 לו כך וכך הוצאתי וכך וכך אני עתיד להוציא
 ולמעמוד קשיא לך היא גופא אלא מה
 דאיכא אגרא דאגרא גביה הא דליכא
 אגרא דאגרא גביה: אין מחשיבין: תנו
 רבנן מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פריץ
 בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה ונוכר
 ששבת הוא (ו) ונמנע אותו חסיד ולא גדרה
 ונעשה לו גם ועלתה בו צלף וממנה היתה
 פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו א"ר יהודה אמר
 שמואל צמותר לאדם לומר לחבירו לכתוב
 פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין
 הולך תנן אין מחשיבין על התחום לשכור
 פועלים ולהביא פירות בשלמא לשכור
 דבשבת לא מצי אגר אלא להביא פירות לימא
 שאם יש שם מחיצות מביא משכחת לה
 בפירות המחוברים והתני ר' אושעיא אין
 מחשיבין על התחום להביא תבן וקש בשלמא
 קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי
 משכחת לה בתיבנא סריא ת"ש (ז) מחשיבין
 על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי
 המת על עסקי כלה ומת אין על עסקי אחר
 לא בשלמא אחר דומיא דכלה משכחת לה
 למיגוא ליה אסא אלא מת מאי ניהו להביא
 לו ארון ותכריכין וקמני מת אין אבל אחר
 לא ואמאי לימא שאם יש שם מחיצות מביא מת
 גמי משכחת לה (ח) למיגוא ליה גלימא: אבל
 מחשיבין: ואע"ג דלא אבדיל והאמר רבי
 אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר בן
 יעקב אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם
 שיבדיל וכי תימא דאבדיל בתפלה והאמר
 רב יהודה אמר שמואל (ט) המבדיל בתפלה
 צריך שיבדיל על הכוס וכי תימא דאבדיל
 על הכוס כוס בשדה מי איכא תרגמא רבי
 נתן בר אמי קמיה דרבא בין הגיתות שנו א"ל

ר' אבא לרב אשי יבמערבא אמרינן הכי המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צורכין
 אמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמר המבדיל בין קודש לחול ומסלתינן
 סילתי: כלל אמר אבא שאול כל שאנו וכו': (איבעיא להו) אבא שאול אהייא
 אילימא ארישא קאי אין מחשיבין על התחום לשכור פועלים להביא פירות
 האי

לי פירות שצמחומך אפילו בשבת כ"ש שיכול לומר שמור לי למחר ואין לפרש דשאני התם
 שהן צמחומי אבל אין יכול לומר לחצירו שמור לי פירות שחוץ לתחומך¹ דנראה הוא שאפילו זה יכול לומר מכיון שמוטר להחשיך² וכו"ל
 דלא נקט שמואל דוקא לכך פלוני אני הולך דהוא הדין לחצירו יכול לומר לך לי לכך פלוני למחר:
בשלמא קש במחובר משכחת לה. ה"ג הו"מ למימר מטעם מוקפה דהא אינו רשאי למאכל בהמה כדלמרי לעיל (דף קמא). הקש
 שע"ג המטה לא יענענו כו' אלא רבותא קאמר דאפילו צמחומי משכחת לה: **במחובר משכחת לה**. אומר רבי
 דלאו משום תלישה נקט לה דאע"ג שצמחומי לארץ אין צו איסור תלישה³ כיון שיש אינו יונק מן הארץ כדמוכח בחולין פרק העור
 והרועב (דף קטז): וס' דלמר תאניס שצמקו בצציהן מטמאין טומאת אוכלין והתולש ממנה בשבת חייב טהא דדוקא למוקד אבל יבשו
 לא וכן משמע בכל הסוגיא דיבשו וכן עוקציהן מטמא טומאת אוכלין ואין דינו כלל כצמחומי והא דקאמר הכא צמחומי משכחת לה היינו
 משום איסור ייפוי קרקע⁴ כדלמרי לעיל התולש עולשין בשבת חייב טהא צפרק הבונה (לעיל דף קג). והא דפריך צפרק המוליח תפילין
 (עירובין דף ק) ארילין יבש הא קא נמרי פירי משמע שיש ציבש איסור תלישה אומר רבי דמייירי התם ציבשו הן ולא עוקציהן: **בתיבנא סריא**.
 והא דלמר לקמן פרק מי שהחשיך (דף קנ): מפרכין תצן ואספקתא לפני בהמה ומוקי לה בצנא סריא משמע דחוי לבהמה אומר רבי
 דמייירי כגון דלא סרי כולי האי: **אלא** מת מאי ניהו להביא לו ארון ותכריכין. מימא אמאי לא קאמר למיגו ליה אסא שהיו רגילין
 להביא אסא למת כדלמרי צנדי (דף לו). דשור אסא מערסא לערסא וי"ל ע"כ צ"ל ארון ותכריכין דקמני צמתני צהדיא. מ"ר:

האי

(א) גמ' צנ"ן סי' ש"ז ס"ק
 י"ד פירוש על זה, (ב) לקמן
 קמא, (ג) דילה ו' עירובין גרס
 למיגו פי' לתוך וי"א
 לתפור, (ד) וצנכות ג' ע"ש
 פתחים קה: ע"ש ודף קז, (ה)
 ש"ך לע"ל צמחומי,
 (ו) צנ"ס לתפלה אצל עירובין
 מלאמי ע"ש, (ז) ועוד מדשרי
 פ"ג.

רבינו הגנאל

על שדה זו, אבל לא
 יאמר כך הוצאתי וכך אני
 עתיד להוציא. ואוקימנא
 אם נשאר עליו שכירות
 כמה שעבר אסור לו
 לומר ואפילו כך הוצאתי,
 שרצונו לחשב ולידע ככוס
 הנשאר עליו והן חשבונות
 שצריכין ואסור. אמר רב
 יהודה אמר שמואל מותר
 לאדם לומר לחבירו לכתוב
 פלוני אני הולך למחר,
 שאם יש בורגנין הולך
 אפילו בשבת. תנן אין
 מחשיבין על התחום לשכור
 פועלין ולהביא פירות, והא
 משנה היא קשיא אקישא
 בהא, ומקשינן בשלמא
 לשכור פועלין היינו טעמא
 דאין מחשיבין על התחום
 ובשבת אסור לאונורי
 פועלין, אלא פירות נימא
 שאם יש מחיצות מותר
 להביאן ומותר לחשיך
 ולהביאם. ומפרקינן הא
 דתני אין מחשיבין להביא
 פירות בפירות מחוברין
 שאסור לחחוקין בשבת.
 ועוד אקשינן מהני ר'
 אושעיא. ומפרקינן בתיבנא
 סריא דלא דחי. ותוב אפרין
 ת"ש מחשיבין על התחום
 לפקח על עסקי כלה ועל
 עסקי המת וכו'. ומפרקינן
 לפקח על עסקי כלה למיגו
 לה אסא לבי גנא, על עסקי
 המת גמי למיגו ליה גלימא,
 לחפור לו תכריכין וחללו
 דמשום מצוה התירו רבנן,
 אה אחו כגון דברים הללו
 אסור. אבל מחשיך הוא
 לשמור ומביא פירות בידו.
 ואקשינן ואע"ג דלא אבדיל,
 כלומר עושה מלאכה קודם
 הבדלה, והאמר ר' אלעזר
 וכו' אסור לעשות מלאכה
 קודם הבדלה, ואם יש לומר
 זה שמביא פירות התפלה
 [והבדיל בתפלות], והאמר
 שמואל המבדיל בתפלה
 צריך שיבדיל על הכוס.
 ואוקימנא בין הגיתות שנו,
 כלומר בשעת הגיתות מצינו
 בשדה בימי הבציר יין
 והבדיל על הכוס, וסלקא
 שמענא שאסור לעשות
 מלאכה עד שהבדיל ואפילו
 לא אמר אלא המבדיל
 בין קודש לחול דין, דהא
 רב אשי דהוא בתרא אמר
 כי הוינן בי רב כהנא
 הוה אמרינן המבדיל בין
 קודש לחול ואפסכין סילתי,
 כלומר היינו מתעסקין
 במלאכה ולא [בא] רב
 אשי למעט אלא שאינו
 צריך לומר הבדלות. כאשר
 חלקו בפרק ערבי פסחים,
 אבל צריך להוכיח ברכה
 בשם ומלכות דלת [נ"א]:
 דלא גרעה מברכת הפירות
 וברכת המצות, וכן הלכה.
 כלל אמר אבא שאול
 כל שאנו זכאי באמרינו
 רשאי אני להחשיך עליו.
 והוצרכנו לדקדק לידע
 באיזו בבה דמתנינן אמר
 אבא שאול כלל זה.
 ואמרינן אם על רישא
 דקתני אין מחשיבין על
 התחום לשכור פועלין וכו'.

בג א מיי פכיו מהל' שנת
הלכה כ סמנ שס
טושי"ע אוי"ח סימן שי"א
מוד ב מיי פ"ד מהלכות
אלא הלכה ה סמנ עשין
3 טושי"ע יו"ד ק"י שלט
ספי"א:
בוח ג סמנ עשין עט:
מוד ד מיי פ"ד מהלכות
משנה הלכה א:
בוח ה מיי פ"ד מהלכות
ממנות ענייני הל"כ
[וכי' עבדים פ"ט הל"ח]
טושי"ע יו"ד סימן רמנ ספי"ק
ג:

תורה אור השלם

- 1 עד אשר לא ירחק הבחל
הכסף ורחק גלה היתוב
ותשבר בד על המבוע
וגרץ הגלגל אל הבור:
קהלת י"ב
- 2 דגני גער לבס את הורע
חוריתי פרש על פניכם
פרש חגיבם וקשי אהבם
אלוי:
מלאכי ב ג
- 3 במותם חפשי בניו
הללים שבבי קבר אשר
לא וברקם עוד ורחקם
מירץ נגרו: תהלים פ"ו
4 ומראבם וחתכם ידקה
על כל חת הארץ ועל כל
עוף השמים בכל אשר
תרמש האדמה ובכל דגי
הים בקיבם נתנו:
בראשית ט"ב
- 5 ואדם ביקר כל ילץ
גמשל כבודתו נרמו:
תהלים מט יג
- 6 חבר את בוראיק בימי
בורותיך עד אשר לא
יבאו ימי הקיעה והגיעו
שנים אשר תאמר אין לי
ביום חפץ:
קהלת י"ב א
- 7 כי לא יחדל אביון מקרב
הארץ עד כי אבני מצוד
לאמר פתח תפתח את ירך
לאחיק לעגור ולאיבוק
בארץ:
דברים טו א
- 8 נתון נתנו לו ולא ידע
לבקר בתוך לו כי בגלגל
הקרב הזה יברק י?
אלהיך בכל מעשה ובכל
משלת ירך: דברים טו א
- 9 ולא ידבק בקרב מאומה
מן הדרם למען יגוב י?
מתרון אפו ונתן קר דומים
ורחמיך ורחמיך באשר
נשבע לאבותיך:
דברים יג יח
- 10 עד אשר לא תחשך
השמש והאור והירח
והחוכבים ושב העבים
אחרי הנשם: קהלת י"ב ב

גליון הש"ס

גב' קרקע בקרקע מוחלף.א.
השי' לעיל דף טז ע"ב ועי'
מסופוט שס ד"ה גוריה:
גליון הש"ס

מוסף רש"י

אמר לו אין מדיחין. ללמא
למי לאשיי גומות (ע"כ טו).
נקיטין. מסורת מכוונת
(ע"כ טו). לא יחדל.
משמע לעולם. אלמא יס
עניתי ועשיתו. ש"מ תמות
ענתנאלו הניחלים ולא יהיה
כעני עוד (וכי' טו) לא
לימות השמש תנבלו, שכן
מן העולם הזה, דלס כן חלל
ק' אפיין (ע"כ טו).
הדרן עלך שואל

שימטין. שלא יסריח מחמת חוס הסדין והכריס: קושטין **חס הלחי.** של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושטין את לחיו כדי שלא יפתח פיו יותר: **ולא שיעלה.** להסגר ממה שנפתח דהיינו מוזן אבר אלא שלא יוסף ליפתח: **סומקין אוסה כספסל.** שהרי תורת כלי עליו: לא **שפעלה.** דהוה ליה צונה: **גב' ואמר** לו **אין סדין.** אלמא דבר האסור לטלטל אסור לסוך: **קרקע בקרקע מוחלף.** כלומר ההוא לאו משום שטולטל הוא אלא משום אשווי גומות ואע"ג דמרחץ רכפת אבנים הוא וליכא למיחש לאשווי גומות מוחלף מיהא בקרקע אחר: **כל זרכי המס לאשווי מאי.** דלא תנן: **כלי מיקר.** שפניאיים קריות כגון זכוכית: **ואף שלמה אמר כחכמו.** שכריסו של מת נופחת ונצקעת: **זה חוט השדרה.** שהוא כמין חבל ולכן כקסף: **זו אמה.** שהוא מעין של תולדה כמו גולת מים (יהושע טו): **זה פרש.** וגלגל לשון גלגל (יחזקאל ד): **אל הכור.** שנופל לתוך פיו: **כחגים.** צמטונגים: **בתנ"י** אין מעלמין. את עיניו צבטת אפילו אחר יליאת הנפש דמוזן **זו אכר:** שופך דמים. כדמפרש צבטימת צגמ' שבטורה מועט מקרב מיתמו: **גב' אווחו צשני גודלי רגליו.** עולרן כצבצעותיו: **וחסס.** לשון חיומס: **אריה אזי טרי לא נפיל.** להורגן כדכתי'

ומוראכס מרי וכתיב על כל חית הארץ ואפי' ארי: **כדכתי בר אבא.** דקנסה עליו מיתה ונדמה לארי כבהמה: **נמשל.** מי שחיה מושלת זו צדוע שכבהמה נדמה: **עשה.** דקדק: **עד שאסה מואל.** למי לעשות: **ומלוי לך.** ממון: **ועודך צידך.** עודך צרשותך קודם שממות: **לא זכור.** לא דבר לזכות זו שכולס עשירים: **ולא חובב.** לאמך לב ולקפוץ **יד:** על מדה זו. שלא יבא לרדי עניות דדבר המזומן הוא לבא או עליו או על בנו או על צן בנו: **ונסן לך רחמים.** שמרחם על הצריות: **זו פדחם.** המלת שהוא חלק ומצאירם) יותר מכל הפרצוף: **זו חוטם.** שהוא תואר פני אדם: **זו נשמה.** כדכתיב נר אלהים נשמת אדם (משלי ט): **הנסוס.** לחיים: **ושנו העצים.** חשכת עינים יבא יחסה המאור אחר שירצה צרכיה בזקנותו מחמת תשום כח זריות רבות עליו: **מרווח.** מאור עינים: **אפילו מליא.** כחלף צעיניו כמחול גדול: **כאביסנא של גרדאי.** כווד של גרדיים אביסנול"ש צלע"ז: **אוקומי** (ה) המאור מוקים שלא יתשין יותר ממה שהוא: **מאי קמ"ל.** צהא דלאמר אפי' כאביסנא דגרדאי: **אניס.** עב: **מכותלף.** עץ שהוא מכניס בשפופרת ונותן צעיניו וקורין לו מכחול: **פיכלא ועיורא.** שיכול צניס ועיורון הדמעה: **של צני.** מתוך אלל זכרה: **של**

ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי: **בתנ"י** אין מעעמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש יוהמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים: **גב' תנו רבנן** המעצמו עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים משל לגר שכבה והולכת אדם מניה אצבעו עליה מיד כבתה תניא רשב"ג אומר הרוצה שיתעצמו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחו בשני גודלי רגליו והן מתעצמין מאליהן תניא רשב"ג אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת תורה חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצות והיינו דא"ר יוחנן במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ותניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים ומוזאכס וחתכם יהיה כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו אומר רב פפא נקיטינן אריה אבי תרי לא נפיל הא קא חזינן דנפיל ההוא כדכתיב בר אבא דאמר רמי בר אבא אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר אדם ביקר כל ילץ נמשל כבהמות נדמו אומר רבי חנינא אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחתו לילית ותניא רשב"ג אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועורך בידך ואף שלמה אמר בחכמתו וזכור את בוראיק בימי בחורותיך עד [אשר] (ש) לא יבואו ימי הרעה יאלו ימי הווקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד שנא' כי לא יחדל אביון מקרב הארץ תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו שאם הוא לא בא בנו ואם בנו לא בא בנו בא שנאמר כי בגלל הדבר הזה תנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם א"ר יוסף נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני והא קא חזינן דמיעני אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר אמר לה רבי חייא דביתיהו כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא ליימת להו אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם תניא ר' גמליאל ברבי אומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך הכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים ועד אשר לא תחשך השמש והאור זו פדחת והחוטם והירח זו נשמה והכוכבים אלו הלסתות ושב העבים אחר הגשם זו מאור עיניו של אדם שהולך אחר הבכי אמר שמואל האי דמעתא עד ארבעין שנין הדרא מכאן ואילך לא הדרא ואמר רב נחמן האי כוחלא עד ארבעין שנין מרווח מכאן ואילך אפילו מליא כאביסנא דגירדאי אוקומי מוקים ארווחי לא מרווח מאי קא משמע לן דכמה דאלים מכוחלא טפי מעלי ר' חנינא שכיבא ליה ברתיא לא הוה קא בכי עלה אמרה ליה דביתיהו תרנגולתא אפיקת מביתך אמר לה תרתי תכלא ועיורא סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קצרתה שש דמעות הן שלש יפות ושלוש רעות של עשן ושל בכי ושל

(א) לעיל מג. (ב) לעיל מ. (ג) לעיל מ. (ד) בקרא אכר לה (ה) ג' העיקר אין מחללין כי וכל המלמך כי פירוש סומקין עיני המת לאחר המיתה כדי שלא יהיו עיניו פתוחות כענין שנאמר ויוסף ישיב ידו על עיניו ע"כ ועי' לעיל דף עז: איבעיא להו מחללין מן או מעללין וכו' ואשר ע"כ כבוד דעשות הוא שהקדימו צדפים קודם לנ' צמטנה ובכרימתה דהכא וגם צדפתי דהכא אמנא בר"ק והל"ה הירכא צמטנה ובכרימתה על כסן המ' קודם לנ' וכי"א צמטנה צמטניות ובפי הרב זכבן ה"וי"ע אין מחללין כמו ע"ס עיניו ט"ו, (ס) כפי אמת' ר"ש בן אלעזר, (ז) יוחנן פה: (ח) לעיל ג' (ט) נדה כא: ע"ש, (י) נפי פדשי צעיפין ה. (יא) והאמר פירוש ע"ז, (יב) ופסחיון לה: ע"ש, (יג) כדכתיב ל: לעיל ט. פסחים ט. פסחיון חל: טג, (ד) ומסופוט דצ"ק פי"ט, (ה) וצלה לנ: ע"ש, (ו) ג' העיקר כמספא: (ז) וצד"י פמ"ח, (ח) כפי: ומצ"ה,

הגהות הב"ח

(א) גב' שלח יחא תפוח:
(ב) רש"י ד"ה אוקומי:
מוקים המאור שלח:

לעני רש"י

אביסנול"ש
[אביסנול"ש]
שאלת מחובר השת.

רבינו חננאל

אדראלו דברי ר"מ נסביה
ברוך גררה בפרק כירה
בנין דברים של (חול)
[קדש] אסור לאמורם
(בלתי) [בלשון חול] אלא
אם הוא לאפרשי מאיסורא,
כגון זה שא"ר פאר
להלמיורו אין מדיחין ואין
סכין בלשון ק"מ, אבל הרואה
שכבין ומדיחין המת לא
יחיד הדרתו וסיכה בקרקע,
ולפיכך תידי ר"מ הדחת
המת וסיכיה ולא גור סיכה
המת והדחתו מפני סיכה
מרחץ והדחתו. כל כי צריכי
המת. כלל זה להביא הא
ד"ר מביאין כלי מיקר וכלי
מכחול ומדיחין לו על כריסו
בשבת שלא תפוח, ופורקין
נקיבו בשביל שלא תיכנס
בין הרוח, ואף שלמה אמר
בחכמתו עד אשר לא ירחק
חבל הכסף וכו', ופשוטה
היא. אין מאמצין את המת
בשבת וכו'. פי' מאמצין
סומקין את עיני המת. ת"ר
המאמץ עם יציאת נפש
אפילו בחול הרי זה שופך
דמים משל לגר שכבה וכו'.
תניא ר"ש בן אלעזר אומר
תינוק בן יומו חי מחללין
עליו את השבת שצומד
ומשמר שבתות הרבה, דוד
מלך ישראל מת אין מחללין
עליו את השבת לפי שבטל
מן המצות, והיינו דא"ר
יוחנן מאי דכתיב במתים
חפשי כיון שמת אדם נעשה
חפשי מן המצות.

(א) נלמד דספר כפן איה
מינות ושיך לבא דמקשין
כפן גמ' והאמר ר"ש
מעשה בתלמידו של ר"מ.

(א) מס' ד"א וזוטא פ"ג
 (ב) נפי מני מקשוני ערוך,
 א [נעלל נה. זכרות לו.
 עירובין זר. חגיגה טו: ר"ה
 כד: כמותו י: ד. ג. קדושין
 ל. גיטין ע: ז"ק ר. טו:
 לו: ז"ב קלג: ע"ז מג:
 טהדרין פ: כיתות יט: נדה
 י.ו. טה: (ד) ג"ל לוקא ע"י
 בערוך, (ט) ג"ל קול שרים
 ושורן, (י) [תענית ה:],
 (יא) קנים ספיג: ע"ש
 ונמפרש, (כ) [מרוס של
 ומר ותו ערוך, (ט) ע"י
 מ"ר וקרא פ"ח, (י) [ב"מ
 פנ:], (ט) זכרות י: לעלי: ג,
 ט' נפי: שם המינים
 והטמיים,

הגהות הב"ה

(א) נפי נעשה לבו מזהים
 מזהים ונאץ ששקד:

לענין רש"י

ליפלאנק"ש [פליק"ש].
 כסלים (השריים הנימים
 של הירך סמוך ללילה).
 אורטיא"ש: סרפדיה.
 צינפי"ש: הקיבה
 הלישית של מעלי גורה.
 הנק"א. ירך.

רבינו חננאל

א"ל קיסר לר' יהושע מ"ט
 לא אתית לבי אבידן. פ"י בי
 ברת שמתקצבין שם
 ההכמים ונושאין ונותנין
 בדיני כל אומה ולשון.
 השיבו ר' יהושע טור תלג,
 סתרוהו גלידין, כלבוהי לא
 נבחין, טתוהו לא טתנן,
 כבי רב אמרי (או לא
 או דן פי בון) [אלא]
 אבדן בחשונא, ופירשו
 ההו כסוה שלג ודומה
 האדם להו, כלומר ראו
 כיסוה השיבו, וסביבותיה
 שהן הלהים נעשו גלידין
 והוא הקרח שנקרא גליה,
 והררן והלשון אינן מרומין
 קול, כבי שהן השיני אינן
 טוחנין המאכל. אלא אבדן
 בחשונא, כלומר הוקן שאינו
 מביט מה שבפניו מתיירא
 כימה יפה ראשו באבן או
 בכיווצא בה, וממשיש בירו
 ונראה כאלו ממש כדבר
 שאבד לו וזהו כמין שלג ממש
 הוקן מה שלא אבד. טבי
 רתי מתלת, פ"י יתרו הוא
 טוב מהולך על ב' יתרו הוא
 מן הוקן שצריך משכן כמין
 קול או שבת להשיג אליו
 והוא כמו רגל שלישי. וכל
 על דאולא ולא אתיא, פ"י
 הבחורות הולכת בשוקין
 האדם אולה חזרות אליו,
 ינקותא כיללא אודירי.
 הבחורות כיצד של וורד
 ריחו נודף, ושל זקנה כור
 של חילף שריחו מאוס.
 דוק ככני ותשכח בניתי.
 טוחן ככני בשנינים, כלומר
 אכול כתי שיהיה לך כח
 הולך בגליג'ן, א"ל הוא
 גאזא, חתך הערהו והוא
 כרים, א"ל לר' יהושע
 כן קרחה מהכא לקרחינא
 כמה, ביקש להודיעו שהוא
 קרח והוכריז לו בדברים
 כמלעג. והשיבו ר' יהושע
 כמו הכא לגווינא, כלומר
 אתה גוי. עוד אמר ליה
 ברוח קרחה בארבע, פ"י
 (אס) [ערוך] כבש גדול בר'
 כספים. השיבו ר' יהושע
 (הדברים מוכיחין שגם אילו

שואל פרק שלשה ועשרים שבת

קנב.

עין משפט
 נר מצוה

לא הקבלת פני. ודרך עונו קאמר ליה: **סלעים**. קטנים נעשו גבוהים
 זקנתי: קרובים. נדמין לי כרחוקים: **שחים נעשו לי שלג**. שזריך
 אני משענת: **שמים שלוש כבים**. אכזר תשמיש: לישנא אחרינא **קרובים**
נעשו רחוקים. מרוב חלשות של אדם כשמוקין זריך להרחיק רגליו זה

של צים הכסא. מתוך יסורין: של פירות. כגון ריח חרדל: **הכסלים**.
 ליפלאנק"ש: והלנעות. שהן שומרין בני המעיים ומיומו של אדם
 וסוגרין בעדם: **אלו שוקיים**. שכחו של אדם נסמך עליהם: **לני**
אבידן. מקום העשוי להמוכה שם זדוקים וצייתוסים^ט עם ישראל

מזה: **שאינו טוחן**. שאין בני מעיו
 טוחנין אכילתו: **קורקבן**. הוא המסס
 שקורין זינפי"ל: **כל בנות השיר**. כל
 קולות של שיר היוין ליה שומה: **שדעסן**
 של זקנים משפוט. דכתיב האדע זין
 טוב לרע וזקנה מרובה קאמר:
מסרפטות. ממזקעות. כמו מנעל
 המרופט (לעיל דף קמ"א): **מסכזדוס**.
 כמו ואזני הכזד (ישיבא ה): **שטוף**.

ושל בית הכסא רעות של סם ושל שחוק
 ושל פירות יפות יביום שזוועו שומרי הבית
 והתעורתו וגו' ביום שזוועו שומרי הבית אלו
 הכסלים והצלעות והתעורתו אנשי החיל אלו
 שוקים ובטלו הטוחנות אלו שינים וחשכו
 הראות בארובות אלו עינים א"ל קיסר לר'
 יהושע בן חנניה מ"ט לא אתית לבי אבידן
 א"ל טור תלג סחרוני גלידין כלבוהי לא
 נבחין טתוהו לא טוחנין בי רב אמרי אדלא
 אבידינא בחישנא^ב תניא רבי יוסי בר קיסמא
 אומר טבא תרי מתלת ווי לה להרא דאולא
 ולא אתיא מאי היא א"ר חסדא ינקותא כי
 אתא רב דימי אומר ינקותא כלילא דוורדא
 סבותא כלילא^ג דחילפא תנא משמיה דרבי
 מאיר דוק בככי ותשכח בניגרי שנאמר
^דונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו
 א"ל שמואל לרב יהודה^ה שיננא שרי שקין
 ועייל לחמך עד ארבעין שנין מיכלא מעלי
 מכאן ואילך משתי מעלי א"ל ההוא גוואה
 לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינא כמה
 הוא א"ל כמהכא לגווינא א"ל צדוקי ברחא
 קרחה בארבעה אומר ליה^ו עיקרא שליפא
 בתמניא חוייה דלא סיים מסאניה א"ל דעל
 סום מלך דעל המור בן הורין ורמנעלי
 בריגלוהי בר איניש דלא הא ולא הא דחפיר
 וקביר מב מיניה א"ל גווא גווא תלת אמרת
 לי תלת שמעת הדרת פנים זקן שמתח לב
 אשה^ז גחלת ה' בנים ברוך המקום שמנעך
 מכולם א"ל קרחה מצווינא אומר ליה עיקרא
 שליפא תוכחה א"ל רבי לר' שמעון בן
 חלפתא מפני מה לא הקבלנו פינד ברגל

כמו סוס שטוף במלתמה (ירמיה ט)
 להוט אחר הדבר ורודף: **וטעם זקנים**
יקח. וע"כ מדקשי קראי אהדיי חד
 מתוקם זכממים ומד זוקני שאסן:
מגזוז ייראו. יראים הם הזקנים
 מגזשושית שזכרמים ואומרים גבוהים
 הם: **טופים**. פחדים: **וינאץ השקר**.
 אילן של שקדים יפיץ ויהיו זולטני נאים
 שלו: **זו קליטוס**. ועם של הנק"א
 שהיך מקוע זו זולט ויואל מרוב
 תשות כמו: **ויסכלו האנז**. דומה
 עליו כסבל משא כזד: **וספר האציונא**.
 מצעל המלוה חמדת תשמיש: **פסיק**
סידרא. מסדר פרשיות של פסוקים:
נגיד ואיסנת. רב: **חמדיה**. תלוותו:
זו אשה. אס לא על פי גורת המלך
 לא היטה ראיה להתמוות לה שהיא
 כחמת מלאה מיאוס והכל רעים
אחריה: **מדור לפי כבודו**. מללא
 כמיז אל צית העולם שי"מ כל אהל
 ואחד לצית המוקן לו: **בשער אהר**.
 אף כאן הכל ממזים בענין אחד: **שאים**
עושה צילדוסו. רוב תשמיש: **משחירים**
פניו. מתיש כמו: **שאלו מנחמים**. אין
 לו אצלם שיעו לריינין לגמנו:
צמקומו. צמקוס שמת שם:
 כל

לגווינא. כמו שמכאן עד הסרים: **אמר**
ליה זדוקי זרחא קרחה צארבעט.
 שהקרח לקוח צארבע. זרחא קרחה
 הוא עו על שם שאינו מלוזש צלמר
 כרחל קרוי קרחה: **אמר ליה**. רבי
יהושע: **עיקרא שליפא**. שה שנינו
 זקורים ומתוקין לוקמין בשמנה: **חוייט**.
לדוקי לרבי יהושע דלא סיים מסאניה:
קרחה מצווינא. אמה הקרח צמריצה
 אמה צאת עמדי צממיה: **אמר לו**
רבי יהושע עיקרא שליפא סוכסה.
 אמה הסרים להקניטיו ולהתמוכה
 עמי צאת: לא הקבלנו פינד.

כדרך שהקבילו אבותי לאבותך א"ל סלעים נעשו גבוהים נעשו רחוקים נעשו שלש משים
 שלום בבית בטל: וסגרו דלתים בשוק וגו' אלו נקביו של אדם בשפל קול הטחנה בשביל קורקבן שאינו טוחן
 ויקום לקול הצפור שאפילו צפור מנערתו משנתו וישחו כל בנות השיר שאפילו^א (קול שירים ושירות)
 דומות עליו כשוחה ואף ברזילי הגלעדי אומר לדוד^ב בן שמנים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מכאן
 שדעותן של זקנים משתנות אם יטעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה מכאן ששפתותיהן של
 זקנים מתרפפות אם אשמע עוד בקול שרים ושירות מכאן שאונייהם של זקנים מתכבדות אומר רב ברזילי
 הגלעדי שקרא הוה דההיא אמתא דהוויא בי רבי בת תשעין ותרתין שנין והות טעמא קידרא רבא אומר ברזילי
 הגלעדי שטוף בזמה הוה^ג וכל השטוף בזמה^ד זקנה קופצת עליו תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר
 תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם שנאמר^ה ביישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי
 הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן שנאמר^ו מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח^ז גם מגבוה ייראו
 שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים וחתחתים בדרך בשעה שמהלך בדרך נעשו^ח (לו^ט תוהים וינאץ
 השקד זו קליבוסת ויסתבל החגב אלו עגבות ותפר האביונה זו חמדה רב כהנא הוה פסיק סידרא קמיה דרב כי
 מטא להאי קרא נגיד ואתנח אומר ש"מ בטל ליה חמדיה דרב אומר רב כהנא מאי דכתיב^י כי הוא אומר ויהי זו
 אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רציץ אחריה^{יא} כי הולך האדם
 אל בית עולמו א"ר יצחק מלמד שכל צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו משל למלך שנכנס הוא ועבדיו
 לעיר כשהן נכנסין כולן בשער אחד נכנסין כשהן לגין כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו ואמר רבי
 יצחק מאי דכתיב^{יב} כי הילדות והשחרות הבל דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנתו
 ואומר רבי יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי שנאמר^{יג} אך בשרו עליו יכאב אומר רב חסדא נפשו של
 אדם מתאבלת עליו כל שבעה שנה ונפשו עליו תאבל וכתוב^{יד} ויעש לאביו אבל שבעת ימים אומר רב יהודה
 צמת שאין לו מנחמין הולכין י בני אדם ויושבין במקומו ההוא דשכיב בשכבותיה דרב יהודה לא היו לו מנחמין
 כל

דברי הסרים הם שבקשו להודיעו כי השלוף ביוקר יותר מן הקרת, ילמדנו רבינו, איקא שליפא בתמניא, פי' עוד תיש נתוק ביצים בשמונה כספים, שמכשין אותו לעשותו נודות של שמן. חזייה
 דלא מסיים מסאניה, פירוש ראונו יתף כו'. א"ל קרחה מצוי, פי' א"ל קרחה מריבה תחרור, כדכתיב הן לריב ומצה וגו'. השיבו ר' יהושע תיש נתוק תוכחה, אינם דבריו ריב אלא דברי תוכחה.
 מפני מה לא הקבלנו פינד, למה לא באת אלינו להתראות פנים. מיכן ששפתותיהן של זקנים מתרפפות. פי' מתרפפות, משתרבות והוא מתרפפות אינם מתאמצת להסתם הפה בחזקה. גבשושית,
 פי' גב קטן של עפר. קליבוסת, פירוש (מן) [בין] הפקולות, ומפורש באילו טרפות הרבא דאקליבוסתא. ותפר האביונה זו חמדה, כמו בטלה ממנו תאות אשה. פי' טלניתא, כמו על שאין בה ממש.

אמר לה סלעים נעשו
 גבוהים, כמו שנאמר אח"כ
 שאפילו גבשושית קטנה
 דומה עליו כהרי הרים.
 ושאר הענין פירשוהו
 בקצת ההגדה וכן אמרו,
 רחוקים נעשו קרובים אילין
 עיני דהוון חמיאן מרחוק
 אף מקרוב ליתנין חמיאן,
 קרובים נעשו רחוקים אילין
 אודניא דהוון שמעין בחד
 זמן כדו אף במאה מיתנין
 ליתנין שמעין, בי נעשו
 ג' חוטריא ותרין ריגליא,
 תאוה שהיא מעלה שלום
 בין איש לאשתו.

אמר לה סלעים נעשו
 גבוהים, כמו שנאמר אח"כ
 שאפילו גבשושית קטנה
 דומה עליו כהרי הרים.
 ושאר הענין פירשוהו
 בקצת ההגדה וכן אמרו,
 רחוקים נעשו קרובים אילין
 עיני דהוון חמיאן מרחוק
 אף מקרוב ליתנין חמיאן,
 קרובים נעשו רחוקים אילין
 אודניא דהוון שמעין בחד
 זמן כדו אף במאה מיתנין
 ליתנין שמעין, בי נעשו
 ג' חוטריא ותרין ריגליא,
 תאוה שהיא מעלה שלום
 בין איש לאשתו.